

АКТУАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ*

Монографію Г. І. Михайліченко "Інноваційний розвиток туризму" присвячено проблемам реформування підприємств туристичного сектора нашої країни, його впливу на національну економіку та внеску у підтримання конкурентного статусу на міжнародному ринку завдяки імплементації інновацій, дослідженню методологічних основ інноватики як рушійної сили зміни управлінських парадигм.

Потреба у формуванні наукових, методологічних та праксеологічних основ інноватики туризму обумовлена процесами реструктуризації світового ринку, зменшенням платоспроможності туристичного попиту, міжнародною конкуренцією та зміною технологій туроперейтингу, які передбачають пошук шляхів подолання управлінської та економічної кризи завдяки розробленню і запровадженню різних видів новацій.

Економічний розвиток туристичної системи базується на основі накопичення нових знань, інтелектуальних ресурсів виробництва, продажу товарів та послуг, компетентнісній організації про-

цесів обслуговування туристів, високотехнологічній інформаційно насиченій платформі.

Процеси трансформації туристичного підприємництва з використанням інноваційних технологій збагачують теорію й праксеологічний зміст науки "туризмологія", доповнюють її новими парадигмами, побудованими на основі синергії інноваційних процесів у технологічних ланцюгах створення вартості турпродукту, методами оцінки результативності запровадження новацій, повноти використання потенціалу організацій та туристичних ресурсів дестинацій, регіонів, країн активного туризму.

В умовах глобалізаційних процесів туристичний бізнес України швидко адаптується до змін світосистемних закономірностей. Автором окреслено низку проблем і диспропорцій щодо розвитку туристичної сфери нашої держави, рівня ефективності її туристичної політики, причин від'ємного сальдо туристичного балансу, що пов'язано з домінуванням представництв транснаціональних корпорацій, неорганізованих туристів у туристичних

* Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туризму : монографія / Г. І. Михайліченко. — К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. — 608 с. — ISBN 978-966-629-600-2.

потоків, асиметрію у відкритості й адмініструванні перетину кордонів, подекуди низькою якістю транспортної та готельної інфраструктури тощо.

Невідповідність заяв щодо пріоритетності розвитку туризму фактичному рівню фінансування та дисонанс у задекларованих і наявних позиціях відносно підтримки діяльності підприємств туристичної сфери дозволили сформувати напрями дослідження.

Незважаючи на значні надбання у суміжних галузях, інших сферах національної економіки, донині не визначено наукові концептуальні засади управління інноваційним розвитком туристичних підприємств, не конкретизовано його механізм та функції, а такі складові, як формування інституційного устрою й визначення системно-логічних моделей синергії технологічних процесів підприємств сфери туризму не досліджено взагалі. З огляду на це сформульовано актуальні завдання дослідження.

Монографія складається з п'яти розділів належного наукового рівня. Структура праці є класичною для наукових робіт. Усі розділи, підрозділи у своїй сукупності являють цілісну, логічно пов'язану картину дослідження теорії, методології, імперативів та механізмів інноваційного розвитку сфери туризму.

У першому розділі "Теоретичні засади інноваційного розвитку туризму" за результатами аналізу економічної сутності інноваційного розвитку досліджено базові теоретичні положення інноватики туризму, на-

ведено класифікацію інновацій на прикладі туристичного сектора підприємництва, представлено об'єкти інноваційної діяльності тощо.

Панорама досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених доволі широка, вона охоплює як історичний екскурс розвитку інноваційних теорій, еволюцію вчень про інновації та методологічні основи інноваційних процесів, так і глобальні тенденції й закономірності економічної динаміки [с. 18–25], відтворювальну-функціональну роль інновацій [с. 44–46], технології інноваційної діяльності й прийняття відповідних рішень [с. 71–80]; механізми регулювання інноваційного розвитку, проблеми побудови національної інноваційної системи країни та її інфраструктури [с. 52–65], обґрунтування теоретичних засад формування інноваційного туристичного продукту [с. 82–98] тощо.

Цікавими є авторські узагальнення теоретичних підходів до визначення сутності економічних категорій: "інноваційний розвиток туризму", "інновації в туризмі" та їх видова класифікація, "інноваційний процес", "об'єкти інноваційних перетворень", які дали змогу сформувати понятійний апарат інноватики туризму, упорядкувати висновки щодо можливості застосування теорій інновацій у їх праксеологічній реалізації [с. 29–43], етимологію інноваційного туристичного продукту в процесі трансформації попиту на послуги й перетворення їх на продукцію масового ринку.

У другому розділі монографії "Методологічні основи інноватики туризму" детально проаналізовано методологічні основи інноватики через призму вивчення ринкових факторів, структурний аналіз ринку, чинників фінансового забезпечення, інституційного та державного регулювання.

Дослідження сучасних тенденцій і трендів, інноваційних змін у розвитку світового туризму, структурний аналіз національного туристичного ринку дозволили сформулювати висновки щодо трансверсальної природи туризму та створення нової індустрії подорожей, яка за економічним змістом та охопленням є мультигалузевим комплексом [с. 107–110; с. 133–147]. Більшу частину монографії присвячено визначенню імперативів інноваційної модернізації та потенціалу туристичних підприємств, методології оцінки результативності інноваційних перетворень, формування інноваційного поля, культури, інновіту туризмологічного знання.

На основі багатоаспектного аналізу у третьому розділі монографії "Імперативи інноваційної модернізації туризму" визначено основні напрями інституційного забезпечення та підтримки розвитку туризму шляхом виокремлення інноваційної туристичної інфраструктури, формування інноваційної туристичної системи поширення нових знань [с. 186], використання глобального інструментарію у системі міжнародних вимірювань із широким переліком оцінкових показників [с. 189–212], які характеризують: стан інноваційних

перетворень в економіці нашої держави, позиціонують економічний потенціал, свободу економічних реформ; рівень знань та оцінку людського капіталу; стан і ресурсний потенціал змін, рейтинг глобальної конкурентоспроможності туристичної сфери й моніторинг позиції інноваційної системи України на світовому ринку.

Доведено, що центром інноваційної економіки є знання, компетенції, кваліфікації фахівців, спроможних на інноваційні перетворення, що стало об'єктом інновіту в системі формування науки туризмології [с. 227–287]. Усвідомлення змісту й структури туризмології дало змогу ідентифікувати об'єкти інновіту як процесу "оснащення" людей знаннями, бажаннями, можливостями щодо переваг творчої поведінки; довести, що потенціал нових знань та компетенцій здатний примножити капітал і виступати мультиплікатором у процесах виробництва й обслуговування; обумовити необхідність розбудови туризмологічного знання через розвиток системи туристичної освіти.

Дослідженню синергетики інтегрованого впливу туристичних корпорацій як інноваційних утворень господарюючих суб'єктів туристичного бізнесу в умовах глобалізації, формуванню інноваційних кластерів присвячено окремий підрозділ монографії [с. 290–330]. Переваги та новизна авторської інтерпретації кластерного підходу полягають у тому, що крім класичних підходів до інтеграції, ефективними для синергії виявилися інно-

вації (особливо процесні), які є інтегруючим інструментом в єдиному металогістичному ланцюзі та мають спеціальну форму інноваційного кластера [с. 304].

У четвертому розділі "Потенціал інноваційного розвитку туристичних підприємств" визначено й реалізовано завдання повномасштабної оцінки та використання як наявного (реалізованого чи нереалізованого) інноваційного потенціалу підприємства, так і потенціалу розвитку туристичних підприємств, які здійснюють пошук ресурсів і резервів, здатних задовольнити амбітні плани інноваційного зростання. Зазначений інструментарій дав змогу обґрунтувати нову категорію – "інноваційний потенціал туризму" [с. 362], що розглядається на різних рівнях його реалізації: на мега-, мета-, регіональному рівні та на мікрорівні підприємства чи групи підприємств. Методологічно модель оцінювання інноваційного потенціалу туризму на різних рівнях його реалізації доповнено розгалуженою системою оцінних показників [с. 363–371].

Актуальному питанню оцінювання туристичного потенціалу територій, удосконаленню методики здійснення аналізу такого виду ресурсу виробництва присвячено підрозділ монографії, в якому існуючий методологічний інструментарій доповнено гравітаційними моделями визначення туристичної активності споживачів, експертної прогнозування оцінки й аналітичного огляду динаміки усталеного розвитку дестинацій, цінності туристичних ресурсів, їх

унікальності, ступеня "інноваційної зрілості" підприємства тощо [с. 372–377].

Оригінальність представленої методики полягає у формалізації та інтеграції оцінки потенціалу підприємства з можливостями досягнення максимального результату від його реалізації та з урахуванням таких показників, як дієвість і цінність туристичного, інтелектуального, репутаційного, клієнтського та комунікативного потенціалу організацій [с. 413–419].

Гнучкою формою інтеграційної взаємодії в управлінні інноваційними процесами, поширення знань, досвіду, технологічних секретів у туризмі стали корпоративні структури як головні модератори управлінських змін, що детально досліджено у п'ятому розділі "Управління інноваційними процесами туристичних підприємств". Нині ТНК перетворилися в "інкубатори" технологічних нововведень, які розробляють власні інноваційні програми, інвестують кошти у створення інтелектуального товару і пропонують його на світовому ринку. Зважаючи на актуальність цієї взаємодії, проаналізовано форми консолідації та інтеграції туристичних підприємств [с. 437–450], переваги їх співпраці, стратегічних альянсів, приклади найвдаліших практик реалізації інноваційних змін [с. 453–466]. За результатами аналізу обґрунтовано моделі синергетичного зростання як ефекту кооперативної взаємодії при передачі інновацій у межах інтегрованих утворень підприємств туристичної індустрії [с. 467–470].

Окремим напрямом зміни світосистемних закономірностей є масштабна автоматизація та інтернетизація інформаційного простору. Географічна віддаленість, міжнародний характер бізнесу, активна позиція низки комунікаційних компаній щодо освоєння туристичного простору, синхронізація процесів обслуговування, забезпечення проактивної комунікації з клієнтами дозволили визначити віртуальний сектор подорожей, підкріплений здобутками інтернет-індустрії, що забезпечують функціонування мережевого інформаційного простору, особливо в туристичному посередництві з продажу пакетних пропозицій. Цій проблематиці присвячено підрозділ 5.2. [с. 470–492], в якому сформульовано загальні тенденції віртуалізації туристичного ринку, формування нових типів суб'єктів бізнесу: процесінгових компаній, он-лайн турагентств, тур-консультантів, а також розкрито високий рівень комунікативної та інтерактивної волатильності туристичного попиту [с. 490–493].

Дослідження логічно резюмоване системою багатокритеріальної оцінки результативності впровадження інновацій у туризмі з удосконаленням методики визначення економічного внеску туризму за рахунок обчислення економічних мультиплікаторів інновацій та стійкого зростання компанії [с. 493–494]; вимірювання макроекономічних надмультиплікативних доходів

туристичного сектора, сформованих у результаті інноваційного розвитку суб'єктів туристичного бізнесу, інтеграційної взаємодії, яка в сукупності утворює компліментарні активи туризму [с. 495–505]; розрахунку синергетичного ефекту від застосування маркетингових інновацій кластером (чи макродестинацією) з урахуванням індексу туристичної конкурентоспроможності та коефіцієнту ефективності інноваційної діяльності як основної рушійної сили економічного зростання.

Водночас, у праці доречно було б більше уваги приділити особливостям інноваційного розвитку туристичної системи взагалі, її державному регулюванню та дієвості адміністрування з боку уряду; а також дослідницькому інструментарію туризмології як нового наукового напрямку.

Потрібно відзначити, що монографія Г.І. Михайліченко є актуальним і комплексним науковим дослідженням, відрізняється глибиною висунутих теоретичних положень та конструктивними прикладними рекомендаціями, вона стане у нагоді науковцям, викладачам, аспірантам, студентам, а також читачам, які вивчають теорії інноваційного розвитку.

*Кузьмін О. Є.
д. е. н., професор, директор
Інституту економіки
і менеджменту
Національного університету
"Львівська політехніка"*